

Przedmiot badań. Przedmiotem badań jest ukazanie różnych aspektów obecności epidemii cholery w północno-zachodnich guberniach Cesarstwa Rosyjskiego w XIX wieku i wynikających z tego faktu działań podejmowanych przez państwo oraz społeczeństwo ukierunkowanych na walkę z nimi. Ukazane zostaną różne obszary życia codziennego, na które zaraza wywarła przemożny wpływ, jak również rozmiary i sposoby zaangażowania się w walkę z chorobą różnych instytucji państwowych, wojskowych, policyjnych, medycznych, kościelnych, społecznych oraz osób prywatnych.

Cele projektu. Głównym celem projektu jest rekonstrukcja przebiegu (chronologiczna, przestrzenna, statystyczna) epidemii cholery w północno-zachodnich guberniach Cesarstwa Rosyjskiego w XIX wieku oraz analiza społeczno-gospodarczo-politycznego znaczenia jej obecności dla mieszkańców wspomnianych terenów. Szybkie rozprzestrzenianie się choroby, jej gwałtowny przebieg i brak jednej, uniwersalnej i skutecznej metody jej leczenia, zmusiły władze państwowe do przyjęcia szeroko zakrojonych działań mających na celu powstrzymanie cholery. W działania te włączone zostały różne instytucje od ministerstw począwszy przez wojsko, policję, służby medyczne, na instytucjach duchownych, społecznych i osobach indywidualnych kończąc. Proponowana monografia stawia sobie za cel szczegółowe omówienie tych kwestii, przy czym ważne będzie również wskazanie podobieństw i różnic w podejściu do epidemii w innych krajach europejskich, podkreślenie inicjatyw międzynarodowych jak np. konferencje sanitarne. Ponadto, ponieważ pięć fal epidemii, które przeszły przez wspomniany obszar w latach 1830-1896 odcisnęły wyraźne piętno na organizacji wszystkich dziedzin życia państwa oraz trwale wpisały się w świadomość ludzką, celem projektu i pracy będzie ukazanie przemian cywilizacyjnych jakie powoli dokonywały się pod ich wpływem jak np. podniesienie poziomu higieny, stanu sanitarnego miast i miasteczek (zwłaszcza budowa wodociągów, kanalizacji, powstanie stałych służb asenizacyjnych), wzrost nauk medycznych, autorytetu lekarzy, rozwoju specjalistycznych placówek medycznych.

Metoda badawcza.

Badania zostaną oparte o metody badawcze stosowane w naukach historycznych oraz podstawowe metody badawcze w epidemiologii. Będą one dostosowane do postawionych celów. W przypadku badania źródeł (archiwalnych, drukowanych, literatury przedmiotu, epistolografii, prasy), które dotąd nie były wykorzystywane je w nieznacznym tylko stopniu, zastosowaną metodą będzie jakościowa analiza źródeł. Podlegać jej będą głównie źródła archiwalne (z archiwów w Sankt Petersburgu, Mińsku, Wilnie, Grodnie oraz archiwów polskich), tytuły prasowe (w tym prasa lekarska), memuarystyka (wspomnienia, dzienniki, pamiętniki), korespondencja, literatura przedmiotu. Praca nad źródłami przebiegać będzie zgodnie z kanonami metodologii pragmatycznej oraz w oparciu o metodę indukcyjną i dedukcyjną w ustalaniu faktów. Do ustalenia wniosków na temat zależności pomiędzy kierunków rozprzestrzeniania się choroby a chronologią, użyta będzie również metoda geograficzna. W tym celu kierunkowy przebieg każdej z epidemii zostanie opatrzony mapą. Do narracji związanej z danymi statystycznymi zostanie wykorzystana głównie metoda badania opisowego stosowana w epidemiologii, która będzie oparta na danych rutynowych (statystyki zachorowań, zgonów i wyzdrowień), które umożliwiają m.in. rozpatrywanie wzorów śmiertelności np. według wieku, płci w określonym przedziale czasowym. Pozwoli ona na dokonanie pewnych obliczeń szacunkowych w odniesieniu do poszczególnych guberni i kolejnych epidemii. Istotnym wynikiem przeprowadzonych badań będą mapy sześciu guberni litewskich z zaznaczonymi kierunkami rozprzestrzeniania się cholery w czasie kolejnych epidemii.

Efekt.

Przewidywanym efektem projektu będzie przedstawienie oraz analiza pewnych zjawisk i wydarzeń towarzyszących pojawieniu i rozprzestrzenianiu się epidemii cholery w XIX wieku, do czego tłem będą północno-zachodnie gubernie Cesarstwa Rosyjskiego. Powstała praca ma ułatwić zrozumienie pewnych postaw społecznych przyjmowanych w obliczu zagrożenia, świadomości zdrowotnej mieszkańców wspomnianych terenów, a także wymiar zaangażowania się w walkę z cholerą instytucji politycznych, wojskowych, medycznych, naukowych, kościelnych. Wykorzystanie warsztatu pracy historyka społeczeństwa oraz historii medycyny, krytyczne wykorzystanie metod stosowanych w naukach humanistycznych, doprowadzić ma do wypracowania całościowego obrazu wszystkich problemów z jakimi spotykały się ówczesne państwa i społeczeństwa w czasie zagrożenia, trwania epidemii a następnie usuwania jej skutków. Monografia będąca ostatecznym efektem badań nie tylko wypełni istniejącą dotąd lukę w historiografii polskiej, litewskiej, a nawet częściowo rosyjskiej, lecz również stanowić będzie pozycję porównawczą w podejściu do badanego tematu stosowanym przez historyków zachodnioeuropejskich.